

Arkitekter och barn lär varandra

Mie Svennberg och Rebecka Graf

Mie Svennberg, arkitekt och arkitektkonsult för barn och ungdom och Rebecka Graf, inredningsarkitekt och bildlärare, berättade livfullt och med många bilder om hur de tillsammans med barn och ungdomar tagit fram idéer till förändringar av tre olika bibliotek i Balltorp, Skövde och Kungälv. Projektet ingår som en del av *2020 Mars Express, barns och ungdomars bibliotek – en framtidsspaning*.

Planerare och arkitekter behöver barn och unga för de har en unik kunskap om sin egen närmiljö och hur de använder den – samma gäller väl för oss på biblioteken (skrivarens anmärkning). Demokratiaspekten är också viktig. Stöd för barns delaktighet i planerings- och byggprocesser finns bl a i Barnkonventionen (§12), Agenda 21 – som ju också gäller den byggda miljön – och Plan- och bygglagen. Men för att kunna delta i planeringen behöver barnen kunskaper och *verktyg*. Det har varit arkitekternas uppgift att förse dem med redskapen.

Upplägget av de tre biblioteksprojekten har varit likartade. Inledningsvis betonades att det var barnens *idéer* om det framtida biblioteket som var intressant. Att *målet* är tydligt för barnen är viktigt. Är de oklara över syftet med projektet anpassar de sig till vad de tror att den vuxne vill ha ut.

Barnen behöver också ett *språk* för att kunna tala om miljö och arkitektur. Arbetet inleddes därför med ett bildspel med exempel på arkitekturens roll för upplevelsen av rummet och miljön. Utifrån bildspelet fördes diskussioner om bl a ljusets roll och färgens och materialets. Skalans betydelse togs upp t ex vad är rymligt och vad gör att rummet känns trångt? Hur hittar man i rummet, hur tydlig är funktionerna t ex i trapporna var andra frågeställningar. Utifrån en bild på Turning torso frågades om arkitekturen som minnesmärke eller som en plats för alla. Barnen var överens om att biblioteket är för alla.

Det fortsatta arbetet bestod av en *inventering* utifrån en specifik *frågeställning* på varje plats. Idéerna redovisades sedan genom *modellbyggen* som ställdes ut. Eftersom det handlar om tre mycket olika bibliotek och barn i olika åldrar skilde sig resultaten åt.

Balltorp är en liten ort, där det finns en skola, en fotbollsplan och ett bibliotek men inte så mycket mer. Det innebär att biblioteket spelar en stor roll. De mellanstadieelever, som deltog i projektet, frågade folk på orten vad de tyckte om Balltorp och vad mer de skulle vilja ha där. Svaren blev t ex tätare bussturer, ett shoppingcentrum, fler idrottsarenor, längre öppet på biblioteket mm. Den centrala frågan blev till slut: "Hur ska biblioteket överleva?" Barnens lösningar i modellerna visade att de tänkte att biblioteket måste flytta samman med andra verksamheter t ex idrottshall, konsthall, museum eller bokhandel. Lekrum och kafé skulle enligt barnens förslag finnas i anslutning till biblioteket.

Skövde stadsbibliotek i det stora kulturhuset granskades av en grupp högstadieelever som bor utanför staden. Den inledande frågan där var: "Vad får man som tonåring göra biblioteket och vad får man inte göra?" Deras intryck av biblioteket var att det var som en fästning, en tråkig plats där man snabbt utträttade sitt ärende, men där man inte fick prata och inte vara tillsammans. I sina modeller hade de radikala förslag till förändringar. En grupp gjorde om allt, flyttade trappor, ville ha mer ljus och öppna ytor. En annan grupp tog bort sagorummet och gjorde ett rum för rollspel. Andra förslag blev mysiga samtalsrum eller fler separata rum med glasväggar – så det inte blir tillhåll för skumma typer – medan biblioteket i övrigt skulle

vara en tyst plats. Slutfrågan i Skövde kan även gälla många andra bibliotek: ”Får ungdomar plats att vara ungdomar på våra bibliotek?”

I Mimers hus i Kungälv finns biblioteket på flera plan. Eftersom det var förskolebarn som granskade biblioteket, utgick man från en fiktiv historia om en lillebror som inte kunde läsa och som var ganska otålig. Frågan till barnen var: ”Hur hittar lillebror på biblioteket och hur har han det på biblioteket?” Barnen använde en karta för att se hur man hittar och lekte detektiver för att undersöka vad folk gjorde på biblioteket. Barnen föreslog sedan i sina modeller stora förändringar av barnavdelningen och av hela huset. En grupp flyttade ut barnbiblioteket i hallen, så det blev högt i taket och så att pappa kunde ha koll på lillebror från vuxenavdelningen på övervåningen. Andra föreslog fik och lekhörna ihop i biblioteket, så föräldrarna kan fika medan barnen leker. Några inredde mysigt barnavdelningen med mycket färger och många små lampor. Barnen hade också många förslag på aktiviteter på biblioteket för en rastlös lillebror: lekhörna, trolleriscen, studsatta, koja, tält eller utrymmen att koppla av i t ex en säng för att ligga och lyssna på musik. För att man lättare skulle kunna orientera sig föreslog barnen t ex en ombyggnad av entrén så det redan i ingången blir tydligt vart man ska gå. Slutfrågorna i Kungälv blev: ”Hur hittar man om man är liten och finns det plats för den som är liten på biblioteket?”

Avslutningsvis konstaterades att värdet av att ha med barn och ungdomar i planeringen är att det blir mycket bättre då! Barn kan sin närmiljö och har konstruktiva lösningar t ex hur man kan göra när det finns ett barn med ett funktionshinder i klassen. De tänker också på rättvisa, att alla olika grupper och åldrar ska få plats. För att biblioteket ska bli en miljö som fungerar och känns bekväm för ungdomar, måste de vara med i planeringen. De vet ju bäst t ex vilka funktioner de vill ha, hur de rör sig i biblioteket, hur de vill sitta osv.

Men för att barn och unga ska kunna vara med i planeringsprocesser måste de få redskapen att berätta. Processen måste också få ta tid, speciellt inventeringen är viktig. De vuxna å sin sida måste vara beredda att lyssna och det är viktigt att läraren och bibliotekarien är med och legitimerar betydelsen av deras insats.

Bilder och mer om de redovisade projekten finns på www.2020marsexpress.se och i Framsidan, Regionbibliotek Västra Götalands tidskrift, nr 1 2006.

Irene Eriksson, Gävle stadsbibliotek